

AMI KAJ AGI FIDANTE

*Prelego de Prof. Endre Dudich, Budapeŝto, Hungario, okazinta la 21-an de julio 2009
kadre de la 19-a Ekumena E-Kongreso en Vroclavo*

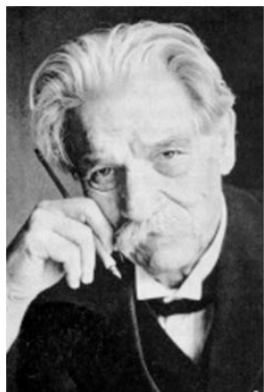
Amo sen agoj estas trompo, aŭ almenaŭ mem-trompa iluzio. Amo ne bezonas reciprokecon. Ago ne bezonas „favorajn cirkonstancojn”. Sed ambaŭ nepre bezonas fidon. Fidon, malgraŭ ĉiuj „normalaj”, „raciaj” konsideroj.

Ni elvoku hodiaŭ la vivon kaj agadon de du grandaj personaĵoj de la 20-a jarcento, kiuj amis senkondiĉe kaj agis senhezite. Mi konscie kaj intence elektis unu viron kaj unu virinon, unu protestanton kaj unu katolikon - ambaŭ ne-hungarojn.

ALBERT SCHWEITZER – MUZIKO, MEDICINO, MISTIKO (Kaysersberg 1875 – Lambarene 1965)

„Esti homo malfacilas, sed esti io alia ne indas”.

Albert Schweitzer naskiĝis la 14-an de januaro 1875 en eta germana vilaĝo de Rejnlando, Kaysersberg. Lia patro, Ludwig Schweitzer, estis luterana pastoro tie, kiel ankaŭ jam lia patro. Albert havis tri fratinojn kaj uni fraton. Duonjare post lia naskiĝo la familio transloĝiĝis en alian vilaĝeton, Gunsbach, proksime al urbo Münster, kie li

komencis la „realan” mezlernejon. Lia gepatra lingvo estis la alsaca dialekto de la germana lingvo.

Krom la profesio de pastoro ankaŭ la pasia praktiko de muziko estis familia tradicio. Albert estis kvinjara, kiam

li eklernis ludi fortepianon, kaj kvar jarojn poste, orgenludadon. La instruisto estis Eugen Münch.

Fininte la mezlernejon en Mulhouse, en la jaro 1893 Albert veturis Parizon, kie vivis lia onklo, por lerni artan orgenludadon.. Lia instruanto kaj majstro estis Charles-Marie Widor. Poste li studis teologion kaj filozofion krom en la fama Sorbono en Parizo ankaŭ en

la universitato de Strasburgo, kaj iĝis pastoro de la tiea preĝejo Sankta Nikolao.

En 1899 Albert Schweitzer doktoriĝis pri filozofio en la prestiĝa universitato de Tübingen. La doktoran disertaĵon li verkis pri „*La religia filozofio de I. Kant.*” Indas citi kelkajn bazajn tezojn de Kant, ĉar ili evidente forte kaj daŭre influis la mondkoncepton de Schweitzer.

◇ Ne la kredo devas esti bazita sur la religio, sed la religio sur la kredo.

◇ Mi serĉas en la Evangelio ne la fundamenton de mia fido, sed ties konfirmon.

◇ Oni devas servi al Dio kun gaja koro, ne pro perforto.

Kant firme asertis, ke la tri nemalhaveblaj kondiĉoj de la morala konduto estas:

- ◆ La libereco de volo,
- ◆ La senmorteco de la animo, kaj
- ◆ La ekzisto de Dio.

Tiujn Kant ne rigardis esti racie proveblaj veroj, sed kiel praktikaj postuloj. Krom Kant, li plej alte estimis la stoikan filozofion.

La titolo de lia doktora disertaĵo pri teologio estis „*La Mesiismo kaj la mistero de la pasio. Skizo de la vivo de Jesuo.*” Tübingen 1901.

En 1902 Albert Schweitzer iĝis privatdocento de la Teologia Fakultato de la Strasburga Universitato.

En 1904 – denove en Parizo – Albert legis varbantajn flugfolion de la Luterana Misia Societo. Li decidis iĝi kuracisto, por helpi la suferantajn homfratojn. Li tuj ekagis, kaj studis medicinon ekde 1905 ĝis 1911, kun speciala atento al la tropikaj malsanoj.

La pasion por orgeno li konservis por sia tuta vivo. Li ne nur ludis, sed ankaŭ konstruis orgenojn, kaj skribis manlibron pri la reguloj de orgen-konstruado. Krome li eĉ verkis pri muziko. Lia libro „*J. S. Bach, la lejpciga majstro*”, aperinta unue en la franca lingvo en 1903, poste pliampleksite en la germana lingvo en 1908 akiris al li multajn admirantojn.

Schweitzer verkis ankaŭ pri teologio kaj filozofio.: „*Historio de esploroj pri la vivo de Jesuo*” (1906), kaj „*La mistiko de apostolo Paŭlo*” (1911), ktp. Tiujn karakterizas protestanta liberalismo, kiu regis en la universitato de Tübingen. La kristanismo li komprenis kiel la religion de la Amo. Li verkis ankaŭ komparan studon: „*La kristanismo kaj la mondreligioj*” (1924).

La decida turnopunkto de la vivo de Albert Schweitzer okazis en 1903. Li edziĝis

al Helene Bresslau, jud-devena fraŭlino, flegistino. Ŝi estis filino de la rektoro de la strasburga universitato. Ili kune veturis al centra Afriko. Sed tute ne temis pri ekzotika nupto-vojaĝo.

En vilaĝo Lambaréné (Gabono), sur duoninsulo de la rivero Ogouoé (la vorto Lambaréné signifas tre trafe „ni provu!”) Schweitzer fondis kaj organizis malsanulejon, por prizorgi, flegi kaj kiel eble kuraci la malriĉajn, eĉ nenihavajn nigrolojn, apartenantajn al 12 diversaj triboj. La malsanulejon li propramane konstruis „rande de la praarbaro”, kiel indikas la titolo de unu el siaj verkoj. La motivo estas prezentita en la titolo de alia verko de Schweitzer: „*Respekto al la vivo.*” (Ehrfurcht vor dem Leben).

Denove resonas la „universala morala leĝo” de Kant: „*Agu tiel, ke vi ĉiam respektu la dignecon de la homoco, en via persono kaj en la persono de ĉiu aliulo.*”

Fakte tio, en pilargiĝita formo, estis la ĉefa devizo de lia vivo. Li skribis: „*La homo estas nur tiam morala, se li konsideras sankta ne nur sian propran vivon, sed ankaŭ tiu de la plantoj kaj animaloj same kiel de la homoj, kaj strebas doni helpojn al ĉiu suferanta vivulo.*” Li estas unu el la pioniroj kaj propagandistoj de animal-protektado.

Li skribis: „*La etko koncernas ne nur la homojn, sed ankaŭ la bestojn. Tiu procezo en Eŭropo komenciĝis kun Sankta Fancisko de Asizo. Estas klare: por kompreni, ke la animaloj havas animon, antaŭ ĉio estas bezonate, ke ni mem havu animon.*”

Al la Societo de Misiistoj Schweitzer devis promesi, ke li praktikos nur medicinon, kaj ne predikos pri religio, ĉar ĉe la kompetentuloj temis pri liaj sendube ne ortodoksaj opinioj.

Jozefo Azoawanié estis lia unua nigrolo-helpanto kaj interpretisto. Li diris al la doktoro, kiam oni mokis pri li: „*Oni konsideras vin idioto sur la tero, sed certe ne en la ĉielo.*”

La unua mondmilito draste malboniĝis la eĉ sen tio sufiĉe malfacilan situacion. Schweitzer estis germana civitano, kaj Gabono tiam estis franca kolonio. Do la instancoj en 1915 malpermesis al Schweitzer praktiki medicinon, kaj fakte internis lin. Sed ili ne kontentiĝis pri tio. En 1917 la francaj aŭtoritatoj sendis lin kaj la edzinon en Francion. Tie oni internis ilin en la eksa monakejo de Garaison en la Pireneoj, poste fermis en tendaron de militkaptitoj (!) en Saint Rémy. Nur en 1918 ili ricevis permeson returni al la vilaĝo Gunsbach, en kadro de franca-germana interŝanĝo de militkaptitoj. Sekvintjare, en 1919, tie naskiĝis ilia filino Rena.

Sekve de la packontrakto de Versailles (1920) Alsaco-Lotaringio pasis de Germanio al Francio. Albert Schweitzer vole-nevole iĝis franca civitano. Li ekhavis postenon de helpkuracisto en la urba hospitalo de Strasbourg (ne plu Straßburg). Krome li servis denove ankaŭ kiel pastoro en la preĝejo Sankta Nikolao.

Estas rimarkinde, ke en 1924 la universitato de Zuriko (Svislando) elektis lin Honora Doktoro. (Poste tion faris ankaŭ pluraj aliaj universitatoj, inter ili tu de Oksfordo.) Li nelacigeble rondvojaĝis en Eŭropo, komen-

cante en Upsalo, Svedio, prelegante kaj donante orgenkonzertojn. La tiel „gajnitano” (perlaboritan) konsiderindan monsumon li investis al la Lambaréné projekto.

En 1924 la geedzoj Schweitzer revojaĝis al Lambaréné, kaj restis tie ĝis 1948, do dudek kvar jarojn. El tiu periodo estas liaj „*Leteroj el Lambaréné.*”

Li plilarĝigis la hospitalon. Ĝi iĝis kapabla ricevi kaj prizorgi plurajn milojn da malsanuloj, inter ili 300 leprulojn en aparta setlejo. Ekde 1925 venis kunlabori pluraj junaj doktoroj. Inter ili estis du hungaroj: László Goldschmidt kaj Richard Friedmann. Grava estis ankaŭ la helpo de sindonemaj flegistinoj: Mathilde Kottmann, Emma Hausknecht kaj aliaj. Pli poste liaj sekvintoj proprakte konstruis hospitalojn en la Filipinoj, Burmo, Brazilio, Haitio kaj Peruo.

Siajn ideojn kaj spertojn Schweitzer priskribis en du verkoj: „*Kulturo kaj etiko*” (1923), kaj „*Mia vivo, miaj pensoj.*” En 1952, post kiam li ricevis la kavaliran krucon de la Ordeno de Honoro, kaj elektita membro de la Franca Akademio de Sciencoj, li prezentis grandan prelegon en la Franca Akademio de Sciencoj: „*La doktrino pri la respekto al la vivo.*” Temas pri la problemo de etiko en la pluevoluo de la homa pensado. (Tio estas legebla ankaŭ en Esperanto, 37 p., eld. Klubo Esperantista de Malmö, Svedio).

En 1953, Albert Schweitzer ricevis la Nobel-premion pri la paco. Sed nur en la sekvinta jaro li sukcesis vojaĝi al Oslo, por transpreni ĝin. Tam komencis plui sur lin distingoj kaj donacoj. Schweitzer fervore aktivis kontraŭ la atombombo, la mondon minacanta danĝero de ĉion neniiga nuklea milito („*Alvoko al la homaro.*”, Oslo 1957) Li klare formulis la alternativon: „*Friede oder Atomkrieg.*”, Paco aŭ nuklea milito (Novjorko 1958). Travivinte du mondmilitojn, li gardis sian firman idealismon: „*Surbaze de miaj konvoj mi estas pesimisto, sed*

laŭ mia volo kaj mia espero – optimisto.”

A.Schweitzer ne kontentiĝis pri la ideoj de la eŭropa filozofio. Li eĉ verkis studon pri la mondkoncepto de la hindiaj saĝulo (1935). Eltie fontas la jam menciita principo: respekti ĉian vivon, ne nur la homan. Tio estas fakte la malnova hindia koncepto de ahimsa, „ne damaĝi”, praktikata en la plej severa kaj konsekvenca formo de la adeptoj de la ĵainismo, malpli strikte de la budhistoj.

Helene forpasis en 1957, kaj Albert sekvis ŝin ok jarojn poste, en 1965. Ili ripozas, laŭ sia deziro, en la tombejo de Lambarene. Lian ĉerkon faris liaj prizorgitaj lepruloj.

La ŝtata prezidanto de la jam sendependa Gabono skribe ekskuzis sin, ke ne povas persone ĉeesti je la entombigo de Schweitzer. Lia reprezentanto nomis lin “la plej respektinda, tutmonde la plej estimata, kaj la plej aĝa civitano de Gabono.”

Notindas, ke la bantu-nigruloj nomis lin en la galoa lingvo Oganga, la Granda Blanka Sorĉisto. Prave, ĉar li estis muzikisto, kuracisto kaj spirita gvidanto en unu persono, kiel la „ŝamanoj” de la „primitivaj” homaj komunumoj en la tuta mondo. Tute logike: ili okupiĝas pri la tuta estaĵo de la homo, konsistanta el korpo, animo kaj spirito. (Aŭ:

korpo kaj spiritnatura animo.)

Oni nomis lin „la konscio de la 20-a jarcento.” Iuj eĉ konsideras, ke li estis protestanta sanktulo. Ekzemple László Németh fama hungara verkisto, skribis pri li jene. „*Albert Schweitzer estas sanktulo en la moderna senco, kun kiu estis honoro vivi sur la sama terĝlobo kaj aparteni al la sama homaro.*” Kaj Lajos Áprily, hungara poeto, sopiris tiel:

*„Lin, la simplan, la grandan mi vidis,
Parolis li saĝe, sed forlasis nin.
Nun mi demandas: ĉu vi meritis,
Homaro, ĉu ni meritis lin?”*

Aliaj, male, obstine emfazas ke „li tute ne estis sanktulo”. Tiuj riproĉas al Schweitzer, ke li, onidire, traktis la nigrulojn kiel mense handikapulojn. Li mem diris: „*Ili estas miaj gefratoj, jes. Sed miaj pli junaj gefratoj.*” Iuj teologoj opinias, ke pro liaj ne-tradiciaj topinioj li tute ne povas esti konsiderata kristano.

Li mem diris: „*Anstataŭ proklami, ke mi kredas je la en mi ekzistanta Dio, mi provas tiel agi, ke mia vivo kaj laboro mem parolu pri tio, pri kio mi kredas.*” Krome: „*Heroo de agado ne ekzistas. Oni povas iĝi heroo nur en la rezigno, en la sufero.*”

La definitiva prijuĝo estas la kompetenco de la Sinjoro, en kies nomo Albert Schweitzer kun profunda fido kaj sindonemo agadis. Kaj estas skribite: „*...ni scias, ke por tiuj, kiuj amas Dion, ĉio kunlaboras por la bono.*” (Rom 8, 28). Kaj Jesuo diris tre klare: „*Kion vi faris al unu el ĉi tiuj niaj fratotoj la plej malgrandaj, tion vi faris al mi.*” (Mateo 25,40)

En mia patrujo, Hungario, Albert Schweitzer havas buston en Budapeŝto, hospitalo portas lian nomon en urbo Hatvan, kaj eĉ altnivela kamera orkestro adoptis lian nomon. Ankaŭ Calvinana Hejmo de Pensiuloj estas nomita pri li, kaj eĉ Societo de Muzikoterapio.